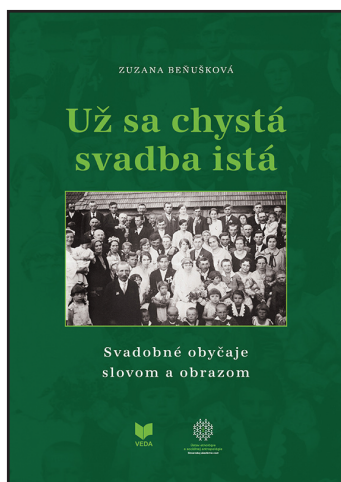

Приказ

О свадби, али и о фотографији и архиву

Zuzana Beňušková, *Už sa chystá svadba istá. Svadobné obyčaje slovom a obrazom*, Bratislava: Ústav etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied & VEDA, 2020, 127 стр.

Књигу *Už sa chystá svadba istá. Svadobné obyčaje slovom a obrazom* (Свадба се већ спрема. Свадбени обичаји у речима и сликама) Зузана Бењушкове, професорке на Катедри за етнологију и фолклористику Филозофског факултета Универзитета Константина Филозофа у Нитри и у Институту за етнологију и социјалну антропологију Словачке академије наука у Братислави, одликује специфичан приступ проучавању и приближавању широј публици свадбе у Словачкој – путем фотографија, док је текст само пратећи и употпуњујући део. Све фотографије у књизи су преузете из Дигиталног архива фотографија, дијапозитива и цртежа Ин-

ститута за етнологију и социјалну антропологију Словачке академије наука. Овај Архив је формиран 1953. године и систематски је развијан као саставни део поменутог Института. Он садржи више од сто осамнаест хиљада дигитализованих текстуалних, сликовних и мултимедијалних докумената насталих у току научно-истраживачких активности сарадника Института, а мањи део откупом од других институција. Део фотографија у архиву начинили су професионални фотографи, будући да је Институт све до средине 90-их година двадесетог века запошљавао фотографа који је био део истраживачког тима етнолога. Део фотографија које су етнолог донели са терена потиче од информатора – то могу бити оригиналне фотографије или њихове репродукције. На основу приватних фотографија које су информатори давали етнологицима, професионални фотограф би сачинио репродукције, а затим су оригинали враћани власницима (осим ако договор двеју страна није био другачији). Како објашњава ауторка, документација дигиталног архива

Института је до сада углавном била коришћена као материјал за истраживање традиционалних културних феномена или као извор фотографија за илустрацију и допуну етнолошких публикација. У овој књизи су фотографије из дигиталног архива први пут добиле кључну улогу у приказивању дела обичајне праксе становника различитих региона Словачке у двадесетом веку.

Ауторка свој рад на књизи одређује као архивски, дајући при томе детаљна објашњења о месту и улози документационе фотографије у савременој етнологији. Приликом рада на избору фотографија за књигу намера није била креирање улепшане романтичне слике живота у прошлости. Како ауторка указује, вредност изабраних фотографија је пре свега у информацијама које оне пружају, при чему јесу били узимани у обзир њихов технички квалитет и композиција да би оне уопште могле да буду понуђене читаоцима. Ауторка наглашава да се овде не ради о документарној фотографији у смислу жанровске класификације професионалне фотографије, те да би било прикладније означити их као документационе фотографије, с обзиром на то да је њихов примарни циљ био етнографско документовање истраживаних феномена. Етнографска фотографија је облик професионалне фотографије, не у смислу уметничког израза, већ као део професионалног етнолошког рада. У архивским збиркама фотографије су архивирани без модификација и графичких реконструкција или дорада, укључујући и оне које су слабијег квалитета или оштећене, али многе од њих имају или могу имати јединствену документациону вредност. Фотографије публиковане у овој књизи, како објашњава ауторка, нису настајале за потребе јавног приказивања; њихов квалитет не би требало тражити у фотографском изразу, већ у садржају који пружају.

Циљ књиге је да представи део садржаја дигиталног архива Института и да у исто време, посредством фотографија и текста, пружи нова сазнања о традиционалној свадби у Словачкој у њеним регионалним и временским разноликостима. У архиву је велики број фотографија везаних за комплекс свадбених обичаја. Само део фотографија објављених у књизи бележи аутентичне ситуације. Већи је број фотографија на којима људи позирају за потребе истраживања и документовања. Неке од њих су репродукције аутентичних фотографија у власништву информатора, које је начинио професионални фотограф. Поједини снимци потичу од сценског приказивања фолклора, док други представљају реконструкцију обредних ситуација. Многе фотографије прати богат теренски материјал и, на основу њега, публиковане студије, што им даје додатну вредност.

Књига се састоји из два основна дела која се баве свадбеним обичајима – текстуални део (стр. 13–42) и сликовни део (стр. 43–117). Осим

Увода (стр. 6–8) и Закључка (стр. 118), у књизи је и методолошки важно поглавље посвећено месту документационе фотографије у савременој етнологији (стр. 9–12).

Зузана Бењушкова даје осврт на историју склапања брака, разматрајући правне црквене и државне норме, као и њихове промене током времена. Ауторка затим даје осврт на најзначајније студије посвећене свадби у Словачкој, указујући при томе да је свадба веома комплексан ритуал који није било могуће сагледати у целини, већ само путем изабраних аспеката. Свадба је ритуал који у временском смислу може да траје веома дуго. Састоји се од низа предсвадбених, свадбених и постсвадбених сегмената. Ауторка под традиционалном свадбом подразумева свадбу у Словачкој у првој половини двадесетог века, онако како је њен модел реконструисан на основу доступних извора, као и неке његове елементе које су етнологи забележили на терену у другој половини двадесетог века. Од средине двадесетог века свадба се у временском и садржајном смислу редукује, с обзиром на друштвене промене – миграције из села у град, запосленост становништва и ограничен број слободних дана и сл. Промене настале у друштву након 1989. године одражавају се и на свадбу – утицај глобалних трендова постаје евидентан, али у таквим условима и потреба да се традиционални елементи сачувају и употребе, макар само у визуелном смислу. Ауторка пише и о обељжавању годишњица свадби (посебно јубиларних као што је 'сребрна' – 25 година брака, 'златна' – 50 година брака и 'дијамантска' – 60 година брака), што је у Словачкој постало заступљеније у другој половини двадесетог века. У књизи је пажња посвећена и посмртном венчању, када се погреб младе особе организује тако да има атрибуте свадбе.

У другом, превасходно сликовном делу књиге, Бењушкова најпре даје одређење свадбене фотографије – она представља посебан жанр уметничке фотографије; не може се означити као примарно документацијска, али ни као репортажна. Њена сврха је репрезентативна успомена на дан свадбе за младенце, али и за њихове породице. Она се пажљиво чува и преноси потомцима.

У сликовном делу књиге следе објашњења и фотографије чији је фокус на одећи младенаца и сватова. Потом су приказани часници и сватови, па следи део са фокусом на свадбену поворку. Затим су дата објашњења и фотографије свадбених симбола (свадбено дрвце, свадбена застава), па самог венчања. Део је посвећен невестинском оглављу. Следи део о текстилним предметима који у појединим моментима свадбе играју важну улогу, као што су различите врсте пешкира. Следе објашњења и фотографије припреме јела, пецива и торти као и свадбене гозбе. Један део овог поглавља посвећен је музици и плесу на свадби.

Посебан део овог поглавља пружа увид у изабране обредне ситуације. На крају је део са информацијама о миразу, даровима и даривању.

Књига Зузане Бењушкове *Už sa chystá svadba istá. Svadobné obyčaje slovom a obrazom* представља изванредан извор података о свадби у Словачкој у двадесетом веку, као и о ширем друштвеном контексту који се на њу рефлектовао. Књига је актуелна и инспиративна, показује колико плоносан може бити рад са дигитализованим архивским материјалом. Путем свадбе ауторка је испричала занимљиву и поучну причу о дигиталном архиву; путем фотографија из дигиталног архива – причу о свадби.

др Сања Златановић
Етнографски институт САНУ, Београд
Е-пошта: sanja.zlatanovic@ei.sanu.ac.rs

Примљено: 30. 12. 2021.
Прихваћено: 15. 1. 2022.